

TaV@Eduskunta.fi

Eduskunnan talousvaliokunnan lausuntopyyntö 4.10.2023 (sähköposti Ari Niiraselle)

ELY-keskusten lausunto hallituksen esityksestä laeiksi eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain ja kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 21/2023 vp)

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä laeiksi eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain ja kiinteän omaisuuden (768/2004) sekä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun (603/1977) lain 1 §:n muuttamisesta.

Ensimmäiseen ehdotetaan sisällytettäväksi ympäristövaikutusten arviointimenettelyä (YVA-menettelyä) edellyttävien sähkölinjojen ja kaasun siirtoputkien johtoreitin valintaa ja hankkeen toteuttamistapaa koskevat säännökset. Kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettuun lakiin tehtäisiin tästä johtuvat muutokset.

Lunastuslakiin ehdotetut säännökset täydentäisivät lain mukaista lupaharkintaa. Muutoksilla on osaltaan tarkoitus täydentää tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arviointia koskevan direktiivin (2011/92/EU, muutettuna direktiivillä 2014/52/EU) kansallista täytäntöönpanoa.

Suomi on vastaanottanut 28.11.2019 Euroopan komissiolta virallisen huomautuksen (asianumero 2019/2290) koskien YVA-direktiivin täytäntöönpanoa Manner-Suomessa ja Ahvenanmaalla. Suomi on toimittanut komissiolle 24.3.2020 vastauksen, jossa se on ilmoittanut tekevänsä useita YVA-direktiivin täytäntöönpanoon liittyviä muutoksia lainsäädäntöönsä.

Tämä lausunto on laadittu ELY-keskusten yhteistyönä ja sen valmistelusta on vastannut Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus.

ELY-keskusten lausunto

ELY-keskukset pitävät tärkeänä, että YVA-menettelyn piirissä olevien sähkölinja- ja kaasuputkihankkeiden rakentamisen ja toiminnan ympäristönäkökohdista voitaisiin jatkossa määrätä hanketta koskevassa lunastuslupapäätöksessä. Näistä YVA-menettelyä edellyttävistä hankkeista on mahdollista aiheutua ympäristövaikutuksia, joiden valvontaa ja ympäristövaikutusten seuranta ei nykyisen lainsäädännön perusteella voida

tehdä.

YVA-menettelyn aikana merkittävät ympäristövaikutukset pyritään tunnistamaan ja sulkemaan pois ja jatkosuunnitteluun tulisi valikoitua ympäristövaikutustenkin kannalta toteuttamiskelpoisin vaihtoehto. Lupamenettelyissä tulee nykyisinkin ottaa huomioon yhteysviranomaisena toimivan ELY-keskuksen antama lausunto eli perusteltu päätelmä (YVAL 14 §). Käytännössä ELY-keskuksilla ei ole tietoa, kuinka yhteysviranomaisen perustellussa päätelmässä esiin tuodut huomioon otettavat ympäristövaikutukset todellisuudessa otetaan huomioon, lukuun ottamatta esimerkiksi luonnonsuojelulakiin perustuvia asioita, jotka ratkaistaan kyseisen lain nojalla, mikäli niitä ei ole voitu ottaa suunnittelussa huomioon.

YVA-lain 19 § mukaan ympäristövaikutusten arviointiselostuksen tulee sisältää tiedot hankkeen ympäristövaikutusten seurannasta. Seurantaohjelma jää nykyisin hyvin suppeaksi ja monesti arviointiselostuksessa todetaan, ettei sellaiselle ole tarvetta. Tavoitteena toki onkin, ettei seurantaa edellyttäviä vaikutuksia ylipäättään synny. Yhteysviranomainen voi kuitenkin todeta seurannan tarpeelliseksi, mutta noudattamisen seuranta tai valvontaa nykyinen lainsäädäntö ei mahdollista. YVA-menettelyssä ei myöskään käsitellä yksityiskohtia, esimerkiksi pylväspaikkoja ei ole vielä tarkasti suunniteltu. On hyvä, että ELY-keskus voi jatkossa valvoa perustellussa päätelmässä tarpeelliseksi todettujen lieventämistoimien toteuttamista. Tällaisia voivat pylvässijoittelun lisäksi olla esimerkiksi lintuhuomiopallojen sijoittaminen, rakentamistoimien ajoittaminen suojele-
soilla tai pienvesien huomioon ottaminen käytännön suunnittelussa.

Lisääntyneet tuulivoima- ja aurinkovoimahankkeet ovat lisänneet huomattavasti myös sähkönsiirtoreittien määrää maakunnissa. YVA-menettelyissä sähkönsiirron aiheuttamat vaikutukset ovat selkeästi nousseet esiin viimeisen vuoden aikana aiempaa enemmän sekä yleisötilaisuuksissa että saapuneissa lausunnoissa. ELY-keskukset katsovat, että vihreän siirtymän hankkeiden hyväksyttävyyttä ja toteuttamista edistää, mikäli maanomistajat ja muut asianosaiset voivat luottaa siihen, että vaikutuksia valvotaan ja seurataan nyt laissa määritellyllä tavalla. Näin ollen laki myös edistää uusiutuvan energian lisäämistä ja Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamista. Lain toimeenpano edellyttää kuitenkin riittävää resursointia, sillä jo nykyisellään tuulivoima- ja sähkönsiirtohankkeiden vireillepano ja lausuminen uhkaavat viivästyä hankeruuhkan vuoksi.

ELY-keskukset ovat arvioineet millaisia käytännön työtehtäviä laki jatkossa ELY-keskuksilta edellyttää ja paljonko tehtävät vievät aikaa. Nyt käsiteltävänä olevia hanketyyppejä on käsitelty ELY-keskuksissa pitkään ja seurattavista asioista on hyvä käsitys. ELY-keskuksissa tehdään jo nyt mm. ympäristönsuojelulakiin liittyvää valvontaa, joten työmäärää pystytään arvioimaan siltäkin pohjalta. Työmäärä tulee luonnollisesti vaihtelevaan paitsi hankkeiden määrästä myös itse hankkeesta – sen sijoittumisesta ja pitiudesta.

ELY-keskukset arvioivat alustavasti, että työtehtäviin tulisi jatkossa tapauskohtaisesti sisältymään mm. seuraavaa:

- Lausunto lupahakemuksesta
- Lupapäätökseen perehtyminen
- Valvontasuunnitelman laatiminen

- Kokoukset hanketoimijan kanssa ym yhteydenpito
- Lausunto linnuston ja/tai kasvillisuuden ym. seurantasuunnitelmasta
- Seurantaraporttien tarkistus ja mahdollinen lausunto
- Rakentamisen aikainen valvonta maastossa (esimerkiksi suojelualueiden läheisyydessä oleva hanke, arvokkaan vesistöalueen ylittävä hanke, kasvilajien siirtoistutuksen seuranta, pohjavesialueilla ja happamilla sulfaattimailla tapahtuva rakentaminen, muinaismuistojen läheisyydessä tapahtuva rakentaminen)
- Huomautus- ja valitusasiat sekä neuvonta

Näistä olisi hyvä säätää tarkemmin tai ainakin ohjata ELY-keskuksia valvontatyön toteuttamisessa siten, että yhdenmukainen tehtävän toteuttaminen on mahdollista eri alueilla.

Lain perusteluissa todetaan, että valvontatehtävän hoitamisen arvioidaan vaativan kahdeksan henkilötyövuoden suuruisten lisäresurssien ohjaamista ELY-keskuksille. Tätä voitaneen pitää oikeansuuntaisena arviona. Tehtävään todetaan osoitetun kuitenkin vain neljän henkilötyövuoden suuruiset lisäresurssit eikä niitä ole vielä saatu. Laki on kuitenkin kirjattu tulemaan voimaan ”mahdollisimman pian”. Lain perusteluissa arvioidaan, että lunastuslupa-asioiden määrä tulisi olemaan vuositasolla yhteensä 15–20 hanketta. On tarpeen ottaa huomioon vuoden aikana merkittävästi lisääntynyt hankkeiden määrä: Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksessa on soveltamisalaan sisältyviä hankkeita vireillä tällä hetkellä yhteensä lähes 70 hanketta. Ilman lisäresursseja lain toimeenpano vaarantuu.

Lisäksi ELY-keskukset huomauttavat, että aurinkovoimahankkeiden määrä on viime vuoden aikana huomattavasti lisääntynyt. Myös niiden koko näyttäisi kasvavan ja siten niiden sähkönsiirtokin tulee ainakin osassa hankkeita sisältymään lain soveltamisalaan. Myös tulevat vetyhankkeet edellyttävät sähkönsiirtoa. Yhteisvaikutukset lisääntyvät väistämättä myös, mikä myös puoltaa riittävän seurannan ja valvonnan tarvetta.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt ylitarkastaja Liisa Kantola ja ratkaissut johtaja Jonas Liimatta. Asian valmisteluun on osallistunut alueidenkäyttöryhmän päällikkö Taina Törmikoski. Asiaa koskeva merkintä on tämän asiakirjan lopussa.

Tämä asiakirja KEHA/41567/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/41567/2023 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Liimatta Jonas 09.10.2023 14:17

Esittelijä Kantola Pirkko-Liisa 09.10.2023 14:14